

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

R. P. Ioannis Azorii Lorcitani, Societatis Iesv Presbyteri Theologi, Institvtiones Morales

In Qvibus Vnivers[a]e Qvaestiones ad Conscientiam recte aut prauè
factorum pertinentes, breuiter tractantur

Azor, Juan

Coloniae Agrippinae, 1612

11 De iudicio temerario.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14014

De Maledictione.

CAPVT X.

DE hoc peccato agit S. Thomas, 2. 2. *quest.* 76. & Caietanus *ibidem*, Sotus, Nauarrus, & Medina *loco supra citatis*.

Notandum est primò, maledictionem accipi dupliciter, vno modo, vt est conuictum iactatum in alterum, & hoc modo non est peccatum à contumelia, vel conuictio distinctum.

Secundo modo accipitur, vt est imprecatio, qua quis alteri imprecatur malum culpæ, vel pœnæ, vel naturæ. Et in hoc peccatum incidunt frequenter mulierculæ, imprecantes malum suis liberis, vel ancillis, & rustici, muliones, & agalones imprecantes malum sibi ipsis, vel iumentis.

Dubium, An maledictio sit peccatum mortale. Respondetur, ad hoc, vt sit peccatum mortale, requirit, vt ipsa imprecatio mali sit ex animo.

Secundo, vt sit ex plena deliberatione animi.

Tertiò, vt malum, quod imprecatur alteri, sit graue, quare si aliquid istorum desit, erit veniale tantum peccatum. Vnde non semper in mulierculis maledicentibus suis liberis, vel ancillis, vel in rusticis, mulionibus, & maledicentibus sibi, vel iumentis, alijs ve, est peccatum mortale; quia frequenter ex ira quadam, vel ex deprauata consuetudine maledicunt, non ex animo imprecantes malum. Item frequenter in his est imperfecta animi deliberatio. Item leuis quædam negligentia, vel inconsideratio in maledicendo.

De Iudicio temerario.

CAPVT XI.

DE hoc peccato agit S. Thomas, 2. 2. *quest.* 60. *art.* 3. & Caietanus *ibidem*, Sotus, *lib.* 5. de *Iustitia*, *quest.* 4. *art.* 3. Medina in sua instructione confessorum, *cap.* 14. §. 17.

Notandum est primò, iudicium temerarium esse, cum opus alterius, quod bonum, aut malum esse potest, leuibus, & non sufficientibus rationibus in malam partem determinate accipiunt. Dicitur autem temerarium iudicium; quia est sententia, quam certo statimus de facto alterius, temere, id est, sine sufficienti ratione, & causa.

Dubium, An iudicium temerarium sit peccatum contra iustitiam, an verò solum contra charitatem? Ratio dubitandi est; quia per iudicium temerarium nihil alteri auferimus. Item solo actu voluntatis interiori committitur. Item nullam inducit obligationem restituendi, quam induceret, si esset contra iustitiam; quia est sententia, quam ferimus, contra alterum absque idonea, & sufficienti ratione, & causa. Item, quia in nobis ipsis gignimus malam existimationem de proximo: cum tamen quisque apud omnes debeat esse bonæ existimationis, quando eumque manifestè malum de ipso non constat. Nec impedit, quod iudicium temerarium interiori mentis actu consummetur; quia etiam voluntas furandi, adulterandi, vel parandi homicidium est peccatum contra iustitiam, & tamen est interior mentis actus tantummodo.

Quod si obiecas, Voluntas furandi est interior actus, seu etiam inchoatum furtum, quod furto exteriori consummatur; Respondetur: etiam iudicium temerarium vltimo perficitur exteriori actu, quando sententia determinate profertur contra proximum absque idonea, vel sufficienti ratione.

Et cum secundo obiecit, iudicium temerarium nul-

lam inducere obligationem restituendi? Respondetur: si iudicium in solo interiori mentis actu consisteret, nullam inducit obligationem restitutionis, sicut nec inducit voluntas furandi, quoniam restitutionis onus non nascitur, nisi ex damno illato alteri contra iustitiam, quod per iudicium temerarium interius non fit. Si verò iudicium temerarium consistat in sententia, per verba exteriorius procedente, tunc si nulli alteri est huiusmodi sententia patefacta, nulla etiam est obligatio restitutionis; quia nihil damni est illatum. Si vero alicui est patefacta, tunc etiam non est obligatio restituendi, si solum patefacimus alijs nostrum iudicium referendo etiam indicia leuia, quibus temerè iudicamus, quoniam causa leuis est, qua temere iudicamus, & hæc leuitas causæ, & temerarium nostrum iudicium etiam alteri detecta, non sunt nata in eo non gignere malam existimationem illius, de quo temere iudicamus. Si vero alijs patefacimus nostrum iudicium, referendo malum de altero, & detrahendo, tunc erit obligatio reuocandi id, quod diximus, non ex vi iudicij temerarij, sed ex vi detractionis, hoc est, quoniam alteri detraimus, malum de eo referendo.

Dubium secundum, Quomodo peccata in temere iudicando discerni debeant? Respondetur.

Primò, esse considerandos gradus, quibus ad temerarium iudicium peruenimus.

Secundò causas, & rationes, siue indicia, & signa, ex quibus iudicamus.

Tertiò, obiecti mali gravitatem.

Si roges, qui sint gradus, ex quibus peruenitur ad temerarium iudicium? Respondetur.

Primò, est dubium, quo incipimus dubitare de opere alterius, sit ne bonum, an malum.

Secundò, est suspitio, credulitas, vel opinio, qua credimus, & opinamur, esse opus malum alterius, licet non certo, ac firmiter, sed in formidine, etiam probabiliter credendo esse bonum, aut non esse malum.

Tertiò, est iudicium, quo certo, & definitè iudicamus, & credimus esse malum alterius opus. Dubius dicitur aliquis, quando in neutram partem præbet assensum, sed suspendit, vt V. g. sumus dubij, atra sint patina, an imparia, quoniam neutri parti assentimur. Suspitio, credulitas, vel opinio est, cum ex auctoritate aliqua humana, vel aliqua coniectura probabili, aut signo, vel ratione item probabili, ita assentimus vni parti, vt etiam probabiliter credamus nos falli, & posse esse verum contrarium eius, quod credimus, & opinamur. Iudicium vero est, cum ita certo, & firmiter inclinamus in vnam partem, vt eam veram esse, certo, & determinate iudicemus.

Dubium tertium, An si Titius viderit Caium cum femina inhonesta eunte aliquò, suspicetur, credat, vel opinetur eos velle peccare, sit temerarium iudicium? Respondetur non esse temerarium iudicium; quoniam nondum certo, & firmiter statuit eos velle peccare, sed probabiliter tantum credit, aut opinatur, & consequenter etiam putat posse esse verum oppositum. Potest tamen aliunde esse peccatum mortale. Sic Caietanus, 2. 2. *quest.* 60. *art.* 3. & Medina in sua instructione confessorum, *cap.* 14. §. 37. Vnde multi excusantur à iudicio temerario ex eo, quod tantum suspicantur, credunt, vel opinantur de malo alterius: non tamen certo iudicant, & statunt. Item, quando idonea sunt indicia, non est temerarium iudicium, etiam si certo iudices de malo alterius, vt si videas iunenem suspectum cum femina suspecta, in loco suspecto, & infami, & obseruantes, ne videantur ab alijs. Item, si videas virum cum femina in lecto: hæc enim, & similia indicia sunt vehementia.

Dubium quartum, An iudicium sine indicijs idoneis de defectu natalium alterius, sit peccatum mortale. V. g. si iudices sine indicijs sufficientibus de Titio, quem vides, quod sit male natus, nimirum ex adulterio, incestu, vel sacrilegio; aut, quod genus ducat ex iudaïs, vel Saracenis? Respondet Medina *loco supra citato* esse peccatum mortale.

tale; quia sine idoneis iudicibus, habes malam existimationem de proximo. Item, quia si hæc de Titio contumeliose diceres, peccares mortaliter, ergo etiam peccas mortaliter. Ergo etiam peccas mortaliter temere iudicando de Titio. Sed certe videtur non esse peccatum mortale: quia nullum malum culpæ iudicatur de Titio, sed tantum defectus naturæ, in quo Titius culpam non habet, nisi in speciali iudice patentes Titij fuisse adulteros, incestuosos, vel sacrilegos, sine sufficientibus iudicibus; nam tunc peccabis, non quatenus iudicas de naturali defectu Titij, sed quatenus iudicas de culpa parentum eius. Secus vero est, quando huiusmodi naturales defectus contumeliose dicuntur de Titio, ut supra diximus: tunc enim est gravis contumelia: quia Titio præsentem grauitur læditur eius honor: sed valde probabilis est sententia.

Dubium quintum, An Titius peccet mortaliter, si dubitet, aut suspendat suam sententiam, sine idoneis iudicibus de malo culpæ Titij: Medina loco citato, respondet isti dubio, distinguendo: si Titius antehabebat bonam existimationem, tunc peccat mortaliter; quia dubitando, vel suspendendo tollit quantum ad se bonam existimationem, quam antea habebat de alio. Si autem nullam bonam existimationem habebat, tunc non peccat dubitando, vel suspendendo iudicium, quando liberum est Titio bonam existimationem habere de altero. Sed melius dicendum est simpliciter in hoc non esse peccatum; quia si ut liberum mihi est bonam existimationem de te habere, quando nihil boni de te cognosco, fietiam liberum est mihi eam deponere, nec tibi iniuriam facio, eo quod eam de te semel habitam deponam; quia deponendo, aut suspendendo, nihil, quod tuum sit, aufero, nec malum de te iudico, sed tantum abjicio meam bonam existimationem, quam libere de te conceperam.

De peccatis, quæ in publicis iudiciis contingunt.

CAVTV XII.

TRACTATVM est nobis hoc loco de peccatis, quæ contra octauum Præceptum committuntur in publicis iudiciis, tam ex parte Iudicis, quam ex parte accusatoris, vel actoris, siue ex parte rei, siue ex parte testis, aut aliarum personarum, quæ solent in publicis iudiciis interuenire. Item, quia in nullo alio loco commodius tractare possumus de peccatis in vniuersum, iudicium, accusatorum, & testium? agemus hic de toto ordine iuris, qui seruari debet in publicis iudiciis, & consequenter in vniuersum de omnibus peccatis, in quæ incidere solent supra dicti homines in publicis iudiciis. Ergo, ut recto ordine procedamus, quædam communia in genere sunt præmittenda.

De Iudicio agit Sanctus Thomas. 2. 2. quæst. 67. & sequentibus. Socus. lib. 5. de Iustitia, quæst. 4. & sequentibus. Halea part. 3. quæst. 40. Gabriel, in 4. dist. 15. quæst. 6. Iul. Clarus, lib. 5. Receptarum sententiarum in practica criminali per multas quæstiones, Summistæ, Angelus, Siluest. Rosella, Tabiena, Armilla, in verbo Index, Inquisitio, Denunciatio, Accusatio.

Primo est notandum, in iudicio publico aliquas personas, quasi substantialiter interuenire, iudicium enim non consistit, sine iudice, actore, & reo: alie vero personæ interueniunt, licet non substantialiter, ordinatæ tamen, ut testis; alie vero interueniunt contingentes, & ordinatæ, ut puta assessor, aduocatus, procurator, tabellio siue notarius, executor, siue minister iustitiæ: & de his omnibus est singularim agendum.

Secundo notandum est, Iudicem esse multiplicem; alius enim est ordinarius, qui ex dignitate, vel officio suo habet iurisdictionem. Vnde quicumque habet digni-

tatem, vel officium, cui ex iure, vel consuetudine, vel præscriptione conuenit iurisdictione, dicitur ordinarius iudex. Et hic est duplex, alius est secularis, alius Ecclesiasticus. Sæculares iudices constituuntur, vel ab Imperatore, vel à Rege, vel à Principe, Duce, Marchione, vel Comite, vel à Republica, etiam superiorem in temporalibus non agnoscentibus. Item ex privilegio, ab aliquo Collegio, Vniuersitate, vel communitate hominum, in vnum commune officium incumbentium. Ecclesiastici iudices ordinarij constituuntur, vel à Papa, vel ab Episcopis, aut alijs, Episcopalem iurisdictionem habentibus: Aut eliguntur à Collegijs, Conuentibus, Ecclesijs, siue Capitulis. Alius est iudex delegatus, siue Commissarius, qui ex commissione alicuius superioris iudicis iurisdictionem habet, & eam potest habere, vel generaliter sibi commissam ad omnes causas, lites, siue negotia; aut specialiter, solum ad certam causam, & litem cognoscendam, & ditimendam. Item est alius iudex, qui dicitur arbitrarius, & hic est etiam duplex, vnus, qui dicitur arbiter, nimirum is, qui ex consensu litigantium in iudicem eligitur ad patendum sententiæ ipsius, sub pœnæ obligatione; & hic dicitur etiam compromissarius. Et sententiæ ferre debet seruato iuris ordine, atque sententiæ eius latestate litigantes tenentur.

Alius dicitur Arbitrator, nimirum is, qui ex litigantium consensu eligitur, & item, ut causam dirimat amicabiliter. Et iste non tenetur ferre sententiæ, seruato iuris ordine, sed pro arbitrio, seruata æquitate iuris naturalis.

Quarto est notandum, in iudicio alias causas dici criminales, alias civiles. Criminales dicuntur, quando in iudicio proceditur, ut quis puniatur pœna statuta à legibus: siue corporali, siue pecuniaria ad fiscum applicanda: Civiles dicuntur, quoties in iudicio proceditur, ut quis puniatur pœna pecuniaria, sed applicanda parti lætæ, vel offensæ ad refarciendum damnum eius, vel iniuriam acceptam.

Quinto est notandum, in iudicio aliqua dici crimina publica, aliqua priuata, publica dicuntur dupliciter.

Primo quæcumque directo, & primario offendant commune bonum Reipub. qualia sunt crimen læsæ maiestatis, hæresis, simonia, blasphemia, proditio Reipub. latrocinium, & alia huiusmodi. Priuata vero dicuntur, quæcumque lædunt directo, & primario bonum priuati hominis, licet consequenter, & secundario lædant etiam commune bonum, qualia sunt; homicidium, adulterium stuprum, furtum.

Secundo modo dicuntur crimina publica ea, quorum accusatio, vel denuntiatio pertinet ad quemlibet popularem priuatum, etiam illæsum: & hæc ratione homicidium, adulterium dicuntur crimina publica, & cetera, quæ directo, & primario committuntur contra commune bonum: priuata vero dicuntur ea, quorum accusatio, vel denuntiatio non pertinet ad quemlibet popularem, sed tantum ad eum, qui læsus est, ut est furtum, damnum, contumelia, iniuria a bonorum partim cælarum, bonorum raptorum.

Sexto est notandum, iudicem posse procedere tripliciter, vel per accusationem, vel per denuntiationem, vel per inquisitionem: de quibus modis dicemus infra.

Septimo est notandum, in iudice tria requiri ad rectè iudicandum.

Primo, ut sit iudex competens, hoc est, qui iurisdictionem habeat ad ferendum sententiæ.

Secundo, ut habeat scientiam competentem: alioqui in multis peccabit ex impetitia, & ignorantia.

Tertio, ut habeat bonitatem, id est, eas condiciones, & qualitates, quæ secundum leges requiruntur in iudice, nimirum, ne sint infames, suspecti, quales sunt hostes actoris, vel rei, item cognati, vel amici eorundem: de quibus etiam tribus inferius pauca dicemus.